

NASEC

НАЦИОНАЛЬНЫЙ АГРАРНЫЙ
НАУЧНО-СЕЛЕКЦИОННЫЙ ЦЕНТР

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АУЫШПАНУАШЫЛЫҒЫ
МИНИСТРЛІГІ

Ы. ЖАҚАЕВ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ
КҮРІШПАНУАШЫЛЫҒЫ ҒЫЛЫМИ
ЗЕРТТЕУ КЕҢСЕТІ

ҚЫЗЫЛОРДА БІЛІМ ТАРАТУ ОРТАЛЫҒЫ
ЦЕНТР РАСПРОСТРАНЕНИЯ ЗНАНИЙ

ЖҮРГІЗІЛГЕН КЕҢЕСТЕР ТУРАЛЫ ЕСЕП

тақырыбы: «Күріш өндірісінде су үнемдеудің өзекті мәселелері»
«Су үнемдеу технологиялары» бағыты бойынша

Өткізу күні: «25» қараша 2025 жыл

Кеңес беру өткізілген орын:

Қызылорда облысы, Жалағаш ауданы, Мырзабай ахун ауылы,
«Толыбай» ШҚ

Эксперт: Тәуіпбаев С.Т.

«Ы.Жақаев атындағы Қазақ күріш шаруашылығы ҒЗИ» ЖШС
Басқарма Төрағасы Тәуіпбаев С.Т.

ЕСЕПТІҢ ҚҰРЫЛЫМЫ

I. Консультацияны қажет ететін мәселе немесе мәселелер шеңбері:

Күріш егістіктеріндегі негізгі өзекті мәселе - су ресурстарының шектелуі және бір гектарға жұмсалатын су көлемінің шамадан тыс жоғары болуы. Бұл келесіге әкеледі:

- күріш өндірісінің өзіндік құнының көтерілуі;
- су лимитінің жеткіліксіздігі;
- вегетация кезеңінде судың тұрақсыз берілуі;
- қуаңшылық жылдары өнім жоғалту қаупі;
- су үнемдеуге бағытталған жаңа технологияларды енгізу қажеттілігі.

Сонымен қатар, чектер ішіндегі судың біркелкі таралмауы, гидротехникалық құрылымдардың тозуы, судың фильтрациялық шығындарының жоғары болуы да шаруашылықтар тарапынан көтерілген мәселелер қатарында.

II. Эксперттің ұсыныстары мен кеңестері

Консультация барысында Қазақ күріш шаруашылығы ҒЗИ мамандары су үнемдеуге арналған кешенді технологиялық және инженерлік шешімдер топтамасын ұсынды.

2.1. Чек жүйесін жаңғырту

1 Лазерлік теңестіргішпен жер тегістеу

Рельеф айырмасын 2–3 см деңгейіне келтіру:

- судың біркелкі жайылуына жағдай жасайды;
- су ысырабын 15–25% азайтады;
- артық қайта толтыру қажеттілігін жояды.

2. Бөгет және аралық каналдарды нығайту (сазды қоспамен тығыздау немесе ПВХ лайнер қолдану)

- фильтрациялық шығындар 10–18% төмендейді.

3. Реттелетін гидротехникалық қондырғылар орнату (гейт-жүйелер)

- су деңгейін дәл бақылауға мүмкіндік береді;
- чектер арасындағы артық су ағуын азайтады.

2.2. Су үнемдеудің заманауи технологияларын енгізу

1. Су мониторингінің цифрлық жүйесін қолдану

Эксперт ұсыныстары:

- чектерге су деңгейін өлшейтін датчиктер орнату;
- су шығынының онлайн мониторингі;
- каналдарға су беру процесін датчиктер арқылы автоматтандыру.

Нәтижесі:

- су үнемдеу 10–15%;
- еңбек өнімділігі 15–20% артады.

2. Су тапшылығына төзімді сорттарды қолдану

ҒЗИ ұсынған: Сыр сұлуы, Айсара.

Артықшылығы:

- тұрақты терең су қабатын қажет етпейді;
- күріштің пісу вегетациясы қысқарады;
- судың ауық-ауық берілуіне бейім.

3. Ұйымдастырушылық ұсыныстар

- вегетациялық кезеңге арналған су пайдалану картасын жасау;
- қызметкерлерді су деңгейін бақылау әдістеріне оқыту;
- бөгеттер мен каналдарға 10 күн сайын диагностика жүргізу;
- күріштің өсу фазасына қарай су беру нормасын түзету.

III. Ұсыныстарды іске асырудан күтілетін нәтиже

Ұсынылған шараларды кешенді түрде енгізген жағдайда шаруашылық төмендегі нәтижелерге қол жеткізе алады:

- су тұтынуды 25–40% қысқарту;
- 1 гектар күріш алқабына жұмсалатын шығынды 12-18% азайту;
- су беру еңбек шығынын 15–20% төмендету;
- судың тапшылығы байқалған жылдары да өнімділікті 58-65 ц/га деңгейінде тұрақтандыру;
- экологиялық әсерді төмендету (дренаждық судың азаюы).

Орташа экономикалық тиімділік:

1 гектардан 25 000 - 45 000 теңге үнем.

IV. Кеңес беру суреттері:

